

УДК 69.003:658

Малихіна Оксана Михайлівна

Кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту в будівництві
Київський національний університет будівництва і архітектури, Київ

Гергі Денис Семенович

Аспірант кафедри менеджменту в будівництві
Київський національний університет будівництва і архітектури, Київ

Волошина Тетяна Валеріївна

Аспірант кафедри менеджменту в будівництві
Київський національний університет будівництва і архітектури, Київ

**ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ
БУДІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА НА ЗАСАДАХ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ**

***Анотація.** Обґрунтовано доцільність розробки принципів, методів і способів, спрямованих на запобігання загрозам і мінімізації втрат підприємства, його власників, кредиторів і держави. Визначено, що принципи організації системи фінансової безпеки підприємства складають базу для розробки заходів, спрямованих на запобігання загрозам, мінімізації ризиків та фінансових втрат. Сформульовано низку принципів, а саме: наукової обґрунтованості, стратегічної орієнтації, плановірності, цільової спрямованості, оптимальності. Доведено, що фінансові взаємовідносини будівельних підприємств породжують низку фінансових загроз та ризиків, які необхідно враховувати при розробці системи фінансової безпеки.*

***Ключові слова:** фінансова безпека; будівельне підприємство; внутрішні та зовнішні чинники впливу; оцінка фінансової безпеки; рівень економічної безпеки*

***Аннотация.** Обоснована целесообразность разработки принципов, методов и способов, направленных на предотвращение угроз и минимизации потерь предприятия, его владельцев, кредиторов и государства. Определено, что принципы организации системы финансовой безопасности предприятия составляют базу для разработки мероприятий, направленных на предотвращение угроз, минимизации рисков и финансовых потерь. Сформулирован ряд принципов, а именно: научной обоснованности, стратегической ориентации, плановности, целевой направленности, оптимальности. Доказано, что финансовые взаимоотношения строительных предприятий порождают ряд финансовых угроз и рисков, которые необходимо учитывать при разработке системы финансовой безопасности.*

***Ключевые слова:** финансовая безопасность; строительное предприятие; внутренние и внешние факторы влияния; оценка финансовой безопасности; уровень экономической безопасности*

***Abstract.** The article, based on the results of a theoretical analysis of scientific literature, approaches to the organization of financial security, expediency of design principles, methods and techniques aimed at preventing threats and minimize loss of the company, its owners, creditors and the state. It is determined that the principles of the system of financial security company are the basis for the development of measures to prevent threats, minimize risks and financial losses. A set of principles was formulated, namely: scientific validity, strategic orientation of planning, target orientation, optimality. Study of nature, content and components of the financial safety of construction companies made it possible to identify the characteristic features of construction enterprises that affect their financial and economic activity, and, consequently, to financial security. It is proved that the financial relationship building enterprises generate a number of financial threats and risks that need to be taken into account when developing the system of financial security. The most significant impact on the financial security of enterprises engaged in construction volume and structure of financial resources, sources of their formation, cost and timeliness of receipt.*

The theoretical generalization and systematization of scientific views, study of different aspects of nature made it possible to formulate financial security construction companies. Financial security building enterprise - a general description of its financial system, which indicates to effectively operate in conditions of constant changes in the internal and external environment, fluctuations in the financial and business risks, financial support to carry out economic activities undertaken by fulfill financial obligations to owners, employees, government and creditors.

Keywords: *financial security; construction company; internal and external factors; impact assessment of financial security; the level of economic security*

Актуальність теми та останні дослідження даної проблематики

Сучасні умови ведення господарської діяльності в Україні характеризуються численністю факторів ризику, які знижують ефективність роботи підприємства, перешкоджають його сталому розвитку. У свою чергу, загальний стан національної безпеки України, стабільність вітчизняної економіки безпосередньо залежать від результатів діяльності суб'єктів господарювання та практики забезпечення їхньої безпеки.

Будівництво є специфічною галуззю, яка, як переконливо довела економічна криза останніх років, безпосередньо впливає на інші сфери національної економіки, і, будучи однією з пріоритетних основ економічного зростання, реалізує більшу частину інвестицій в основний капітал усіх галузей виробництва, формуючи таким чином структуру економіки. Забезпечення безпеки будівельного підприємства – це складний процес формування умов і механізмів стабільної роботи конкретного суб'єкта господарювання, на який впливає значна кількість зовнішніх і внутрішніх чинників. Вони впливають як із загальних проблем на фінансових ринках, економічної та соціальної політики держави, так і з системи управління підприємством, його безпекової, маркетингової, кадрової, інформаційної політики.

За роки незалежності в Україні не вдалося створити ефективної, високоорганізованої системи безпеки підприємств, яка б відповідала міжнародним стандартам та задовольняла потреби кожного суб'єкта господарювання, хоча фінансові затрати виробничих установ та компаній на охорону, юридичні послуги, різні судові справи тільки зростають. Враховуючи зазначене, актуальність праці зумовлена необхідністю наукової розробки й подальшого впровадження у практику результатів вивчення факторів, які впливають на стан безпеки будівельного підприємства, методики організації і шляхів удосконалення системи його економічної безпеки та оцінки стану безпеки підприємства.

Наукова розробка проблеми організації та функціонування системи економічної безпеки

підприємств будівельної галузі є вимогою практики підприємницької діяльності, елементом стабільності розвитку бізнесу конкретного суб'єкта господарювання; привабливості підприємства для іноземних інвесторів; зменшення матеріальних витрат і збереження часу підприємця на захист власного бізнесу від протиправних посягань.

Нині існують численні наукові дослідження у сфері економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності. Різним аспектам економічної безпеки підприємств, у тому числі теоретичним питанням економічної безпеки та проблемам її забезпечення, присвятили свої дослідження такі вітчизняні та іноземні науковці: О.В. Ареф'єва, В.М. Геєць, В.Г. Федоренко, Г. В. Лагутін, Т.Є. Воронкова, Г.М. Рижаківа, М.П. Денисенко, В.В. Лойко, І.П. Мігус, С. П. Стеценко, О.К. Малютін, С.В. Федоренко, Н.В. Кінах, О.М. Малихіна, В.В. Юрченко, С.В. Бреус, Д.М. Лойко, В.М. Андрієнко, А.М. Вергун та ін.

Мета статті

Метою статті є розробка теоретико-методичних засад та науково-практичних рекомендацій щодо створення та функціонування системи фінансової безпеки будівельних підприємств. Поставлена мета зумовила вирішення таких основних завдань:

- досліджено економічну сутність, значення та принципи організації системи фінансової безпеки підприємств в сучасних умовах господарювання;
- розкрито сутність, зміст та складові фінансової безпеки будівельних підприємств;
- запропоновано підходи до визначення межі фінансової безпеки будівельних підприємств;
- досліджено сучасний фінансовий стан будівельних підприємств;
- здійснено оцінку рівня фінансової безпеки будівельних підприємств;
- проаналізовано чинники, що впливають на рівень фінансової безпеки будівельних підприємств;
- обґрунтовано напрями та заходи для підвищення рівня фінансової безпеки будівельних підприємств;
- запропоновано підходи до зростання рівня фінансової безпеки будівельних підприємств за рахунок оптимізації їх фінансового забезпечення;

- розроблено наукові положення та практичні рекомендації щодо створення системи фінансової безпеки будівельних підприємств.

Виклад основного матеріалу

В сучасних умовах інтеграції економіки України в світовий економічний простір і значної фінансової нестабільності ефективне управління підприємством передбачає розробку дієвих механізмів забезпечення достатнього рівня його фінансової безпеки.

Проблемою формування механізму управління фінансовою безпекою на рівні підприємства в Україні комплексно не займаються. Опір в дослідженнях і публікаціях робиться або на економічній безпеці, або на антикризовому управлінні підприємством. Але останнє стає необхідним лише тоді, коли підприємство опиняється у стані фінансової кризи, тобто фінансової небезпеки, банкрутства. Для того, щоб не доводити до такого стану і потрібен постійно функціонуючий механізм управління фінансовою безпекою підприємства.

Створення механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства має враховувати:

- специфіку підприємства (структуру, напрям діяльності, розмірні показники, стратегію розвитку);
- умови функціонування підприємства (зовнішня і внутрішня середа);
- планування та розробку стратегій і рішень;
- ефективність застосування вже наявних засобів фінансової безпеки;
- постійний контроль і корекцію діяльності підприємства, процес формування його фінансової безпеки.

Аналіз спеціальної літератури свідчить, що, на думку більшості вітчизняних економістів, управління фінансовою безпекою розглядається як процес запобігання збиткам від негативних дій по різних аспектах фінансово-господарської діяльності, шляхом оцінки реальних і потенційних внутрішніх і зовнішніх небезпек і загроз.

На практиці процес управління фінансовою безпекою не має точних, розмежованих етапів: з одного боку, порушується послідовність, оскільки більшість робіт виконуються одночасно, спостерігається повернення до вже "пройдених" етапів для уточнення, отже межа між окремими видами робіт є дещо розмитою. З іншого боку, управління фінансовою безпекою не може відбуватись ізольовано від життя підприємства – кризових ситуацій, конфліктів або, навпаки, проривів в ту чи іншу сферу знань і діяльності. Враховуючи вищезазначене, процес управління фінансовою безпекою пропонується представити як систему.

Формування системи фінансової безпеки підприємства повинно передбачати взаємозв'язок чітко визначених цілей та завдань кожного рівня управління, обираючи при цьому оптимальні шляхи реалізації рішень. Управлінські рішення мають бути орієнтовані на перспективу, стратегічні цілі розвитку підприємства.

Під системою розуміється упорядкована сукупність елементів, між якими існують певні взаємозв'язки [1]. Будь-яка система являє собою скінченну множину елементів, що відокремлюються з нескінченного світу [9]. Виділення та побудова системи здійснюються таким чином: встановлюється ціль, визначається функція, яка забезпечує досягнення цієї цілі, а потім створюється структура, що забезпечує виконання функції.

З одного боку, система має бути організованою таким чином, щоб забезпечити ефективне функціонування, виживання та стабільність в мінливому оточенні, а з другого, – розвиватися шляхом еволюції або стрибка (відповідно до теорії циклів Й. Шумпетера [2]). Такий дуалізм визначає одну із суперечностей системи, яка розв'язується через її розвиток. У цілому розвиток являє собою складний багаторанний процес [3]. У процесі розвитку будь-яка система переходить від сталого стану до несталого і назад. З позицій системного підходу сталість системи визначається механізмом гомеостазу, котрий являє собою процес, завдяки якому система зберігає свої параметри, незважаючи на зміни у зовнішньому середовищі і виступає найбільш досконалою формою саморегулювання із застосуванням зворотного зв'язку [2].

Застосування у практиці сучасного управління підприємством системного підходу реалізується в таких модифікаціях [4]:

- системно-комплексний підхід;
- системно-програмний підхід;
- системно-мультиплікаційний підхід;
- системно-нормативний підхід;
- системно-динамічний підхід.

Системний підхід є формою накладення теорії пізнання і діалектики до дослідження процесів, що відбуваються в природі, суспільстві, мисленні. Його сутність полягає в реалізації вимог загальної теорії систем, згідно з якою кожний об'єкт у процесі його дослідження повинен розглядатися як велика і складна система і одночасно як елемент загальної системи. Розлоге визначення системного підходу включає також обов'язковість вивчення і практичного використання таких його аспектів [5]:

1. Системно-елементного або системно-комплексного, який полягає у виявленні елементів, що становлять дану систему. У всіх соціальних системах можна знайти речові компоненти (засоби виробництва і предмети споживання), процеси

(економічні, соціальні, політичні, духовні тощо) та ідеї – науково усвідомлені інтереси людей.

2. Системно-структурного, який полягає у виявленні внутрішніх зв'язків і залежності між елементами даної системи та дає можливість отримати уявлення про внутрішню організацію досліджуваного об'єкта.

3. Системно-функціонального, який припускає виявлення функцій, для виконання яких створені та існують відповідні об'єкти.

4. Системно-цільового, який означає необхідність наукового визначення мети дослідження.

5. Системно-ресурсного, який полягає в ретельному виявленні ресурсів, що потрібні для вирішення тієї або іншої проблеми.

6. Системно-інтеграційного, який полягає у визначенні сукупності якісних властивостей системи, що забезпечують її цілісність та особливість.

7. Системно-комунікаційного, що означає необхідність виявлення зовнішніх зв'язків даного об'єкта з іншими, тобто його зв'язків з навколишнім середовищем.

8. Системно-історичного, що дає можливість з'ясувати умови часу виникнення досліджуваного об'єкта, пройдені ним етапи, сучасний стан, а також можливі перспективи розвитку.

З точки зору управління організаційна система складається з частини, яка управляє, та частини, якою управляють, що взаємодіють між собою. Під управлінням розуміють цілеспрямовану дію суб'єкта управління на об'єкт за допомогою рішень, що забезпечують отримання кінцевого продукту організаційної системи [9].

Жодна система не є абсолютно замкненою. Взаємодія системи з середовищем представляється її зовнішніми зв'язками, які поділяються на вхідні та вихідні. На вході система будь-що отримує із

середовища, на виході середовище отримує будь-що із системи (рис. 1).

Як вхідні, так і вихідні зв'язки поділяються на інформаційні та ресурсні. Ціль на будь-якому рівні її конкретизації – це інформація, а речовина та енергія, що необхідні для втілення цілі в кінцевий продукт, – це ресурси. Інформаційний вхід системи – це інформаційна ціль, а ресурсний вхід – матеріали та енергія, що необхідні для її реалізації. Ресурсний вихід системи – це результат її діяльності, що так або інакше відповідає інформаційній цілі, а інформаційний вихід – інформація про ступінь цієї відповідності (наприклад, звіт про рівень господарської діяльності) (рис. 2).

Будь-яка система може вивчатися з двох позицій: ззовні та зсередини. Вивчення системи ззовні означає розгляд взаємодії системи із зовнішнім середовищем, або розгляд функції системи. З іншого боку, можна вивчати те, як система влаштована, тобто яка її структура. Під структурою розуміють сукупність функціональних елементів та їх відносин, необхідних і достатніх для досягнення системою певних цілей. Функція системи є її властивість у динаміці, що приводить до досягнення цілей.

Як вхідні, так і вихідні зв'язки поділяються на інформаційні та ресурсні. Ціль на будь-якому рівні її конкретизації – це інформація, а речовина та енергія, що необхідні для втілення цілі в кінцевий продукт, – це ресурси. Інформаційний вхід системи – це інформаційна ціль, а ресурсний вхід – матеріали та енергія, що необхідні для її реалізації. Ресурсний вихід системи – це результат її діяльності, що так або інакше відповідає інформаційній цілі, а інформаційний вихід – інформація про ступінь цієї відповідності (наприклад, звіт про рівень господарської діяльності) (рис. 2).

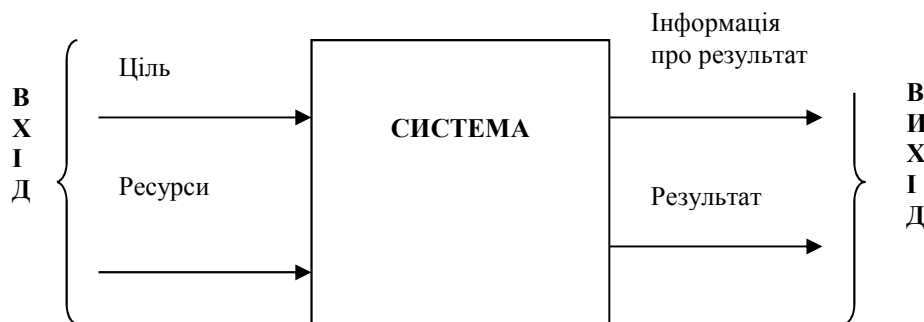

Рис. 1. Входи та виходи систем [9]

Будь-яка система може вивчатися з двох позицій: ззовні та зсередини. Вивчення системи ззовні означає розгляд взаємодії системи із зовнішнім середовищем, або розгляд функції системи. З іншого боку, можна вивчати те, як система влаштована, тобто яка її структура. Під

структурою розуміють сукупність функціональних елементів та їх відносин, необхідних і достатніх для досягнення системою певних цілей. Функція системи є її властивість у динаміці, що приводить до досягнення цілей.

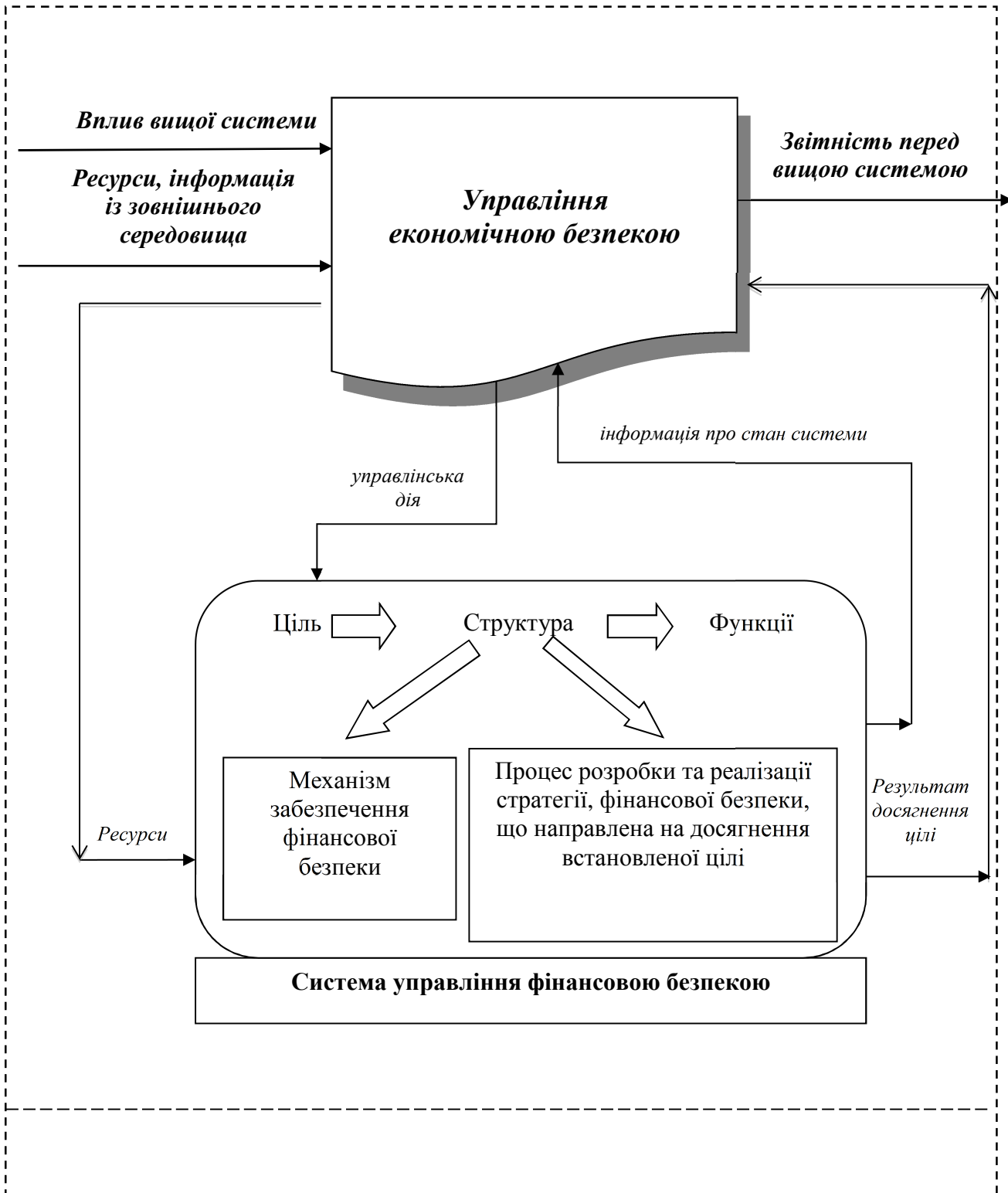

Рис. 2. Система управління фінансовою безпекою

Згідно з рис. 2 система управління фінансовою безпекою має такі входи: ціль, яка може бути встановлена за допомогою аналізу зовнішнього середовища, а також ресурси, необхідні для функціонування системи, які отримуються за допомогою даних аналізу внутрішнього середовища. Виходами системи є звітна інформація про досягнення встановленої цілі. На нашу думку, система управління фінансовою безпекою виступає об'єктом управління, а система управління підприємством – суб'єктом (рис. 2).

Відповідно до рис. 2, ціллю функціонування системи управління фінансовою безпекою є досягнення суб'єктом високого рівня збалансованої, стійкої до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, фінансової безпеки та забезпечення ефективного функціонування підприємства.

Функцією системи управління фінансовою безпекою є:

- процес планування, в тому числі програмування і прогнозування;
- організація і регулювання;
- мотивація і стимулювання;
- контроль у складі фінансового обліку, аналізу і аудиту.

Функціонування системи проявляється в її переході з одного стану в інший або в збереженні будь-якого стану впродовж деякого проміжку часу.

Структурою системи управління фінансовою безпекою є механізм забезпечення фінансової стратегії шляхом розробки та реалізації стратегії фінансової безпеки, що направлена на досягнення встановленої цілі.

Узагальнюючи вищевикладене, можна стверджувати, що вихідною ідеєю, яка відображає сутність системи управління фінансовою безпекою, є ідея досягнення визначеної цілі під впливом факторів нестабільного зовнішнього середовища за допомогою розробки певних інструментів, що взаємодіють між собою. Виходячи з цього, формуємо авторське визначення системи управління фінансовою безпекою. Система управління фінансовою безпекою – це комплексна система цілеспрямованих правових та організаційних дій, спрямованих на прогнозування (дослідження можливих загроз), недопущення виникнення (створення ефективної системи протидії) реальних ризиків та загроз фінансовим інтересам підприємства, а також мінімізацію фактичних збитків і витрат внаслідок їх виникнення в середньостроковій та довгостроковій перспективі за допомогою певних інструментів та з урахуванням впливу зовнішнього та внутрішнього середовища.

Інструментом реалізації цілей в системі управління фінансовою безпекою виступає стратегія

фінансової безпеки підприємства. При цьому управління фінансовою безпекою розглядається як процес, необхідний для досягнення довгострокових цілей підприємства.

Характеристика системи управління фінансовою безпекою:

- складається із системи кількісних і якісних параметрів фінансового стану підприємства, що відображають рівень його фінансової діяльності;
- складається із системи пріоритетних збалансованих фінансових інтересів підприємства, що потребують захисту в процесі його діяльності;
- забезпечує стабільність найважливіших фінансових пропорцій підприємства, які формують захищеність його фінансових інтересів;
- спрямована на створення необхідних фінансових передумов стійкого зростання підприємства на сучасному та перспективному плані;
- має реальні і потенційні загрози зовнішнього та внутрішнього характеру фінансовим інтересам підприємства;
- спрямована на створення та реалізацію ефективної фінансової стратегії.

При побудові системи управління фінансовою безпекою слід враховувати такі обставини.

1. Будь-яка система будується так, щоб її складові були необхідні та достатні для досягнення певної цілі.

2. Система пов'язана із середовищем за допомогою входу та виходу, тобто для її задовільного функціонування мають бути враховані всі суттєві характеристики цього середовища.

3. Внутрішні умови, що забезпечують функціонування системи – це склад елементів та взаємодія між ними.

Побудова системи управління фінансовою безпекою повинна забезпечуватися реалізацією низки принципів, основними з яких є такі:

- формування системи фінансової безпеки підприємства має передбачати взаємозв'язок чітко визначених цілей і завдань на кожному рівні управління, при цьому вибираючи оптимальні шляхи реалізації рішень;
- горизонтальні і вертикальні рівні менеджменту повинні переслідувати ту ж мету, що і загальна система управління;
- управлінські рішення мають бути орієнтовані на перспективу та досягнення стратегічних цілей розвитку підприємства;
- система управління фінансовою безпекою підприємства повинна являти собою комплекс взаємозалежних збалансованих рішень як у сфері забезпечення захисту фінансових інтересів підприємства, так і в управлінні її операційної, інвестиційної та фінансової діяльності;

- гнучкість прийняття управлінських рішень повинна бути на такому рівні, щоб забезпечувати підприємству високий динамізм реагування на зміни зовнішніх та внутрішніх чинників деструктивного впливу;

- система управління повинна враховувати альтернативні шляхи забезпечення безпеки підприємства, при чому вибір конкретного проекту повинен відповідати стратегії фінансової безпеки і конкретної фінансової політики підприємства;

- прийняті управлінські рішення повинні бути адекватними ситуації і реальному рівню загрози, ефективними і законними.

Таким чином, спираючись на викладені принципи, завдання та об'єкти управління фінансовою безпекою підприємства можна представити табл. 1.

Використання системного підходу до управління фінансовою безпекою приводить до максимальної ефективності функціонування підприємства.

Процес управління фінансовою безпекою будь-якого підприємства потребує розробки певного механізму, який являє собою сукупність основних елементів впливу на процес розробки і реалізації управлінських рішень щодо забезпечення захисту фінансових інтересів підприємства від різних загроз.

Організаційно-економічний механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства повинен формуватися через систему управління фінансовими відносинами шляхом використання певних принципів, важелів, інструментів, методів, забезпечення, за допомогою фінансових досліджень, що дозволяють досягти основні цілі підприємства (табл. 2).

Таблиця 1

Завдання та об'єкти управління фінансовою безпекою підприємства

Завдання управління фінансовою безпекою підприємства	Об'єкти управління фінансовою безпекою підприємства
1. Створення необхідних фінансових умов, які забезпечують зростання чистого прибутку підприємства	Прибуток підприємства
2. Створення умов для формування оптимального обсягу фінансових ресурсів з внутрішніх і зовнішніх джерел	Джерела фінансових ресурсів; структура капіталу підприємства
3. Підтримка фінансової стійкості і платоспроможності підприємства протягом усього періоду функціонування	Структура грошових потоків та активів підприємства
4. Створення умов, необхідних для забезпечення оптимального обсягу та рівня ефективності інвестицій	Інвестиції підприємства
5. Мінімізація фінансових ризиків підприємства	Фінансові ризики підприємства
6. Своєчасне впровадження у всі сфери фінансової діяльності сучасних технологій управління, інструментарію його забезпечення та організаційних систем	Система фінансових інновацій підприємства
7. Ефективний і швидкий вихід підприємств з фінансової кризи і нейтралізація його наслідків	Фінансова криза підприємства

Таблиця 2

Формування механізму управління фінансовою безпекою підприємства

ПРИНЦИПИ	
	<ul style="list-style-type: none"> - системність (передбачає формування на підприємстві системи, яка забезпечує пошук і реалізацію фінансових рішень; - цілісність (орієнтація механізму на забезпечення єдності множини елементів, кожен з яких відіграє свою часткову роль, невід'ємну для всього механізму. Цілісність, як інтегруюча здатність дуже важлива для вітчизняних будівельних підприємств, оскільки в умовах несистемного розвитку спостерігається розрізненість в комплексі заходів, які ведуть до однієї мети – фінансової стійкості підприємства); - адаптованість (відповідність механізму середовищу підприємства, його сильним і слабким ознакам. Дуже важливо формувати такі механізми забезпечення фінансової безпеки, які враховували б нагальні проблеми підприємств; - адаптивність (забезпечення відповідності підприємства тим вимогам, які відповідають сучасному мінливому, інформаційному середовищу господарювання). Практично кожне підприємство стоїть перед необхідністю адаптації до зовнішнього середовища, проведення гнучкої політики відносно політичних і макроекономічних процесів. Якщо попередній принцип передбачає забезпечення відповідності механізму середовищу підприємства, то розглядуваний – відповідності підприємства зовнішньому середовищу; - рівновага (компенсаторне поєднання протилежних одне одному компонентів механізму фінансової безпеки між собою, а також відносно зовнішнього середовища підприємства.

	<p>Наприклад, доцільно орієнтувати будівельні підприємства на поєднання діяльності відділів з виробництва і фінансового відділу, проте слідкувати також і за забезпеченням автономності їх роботи з реалізації своїх завдань щодо забезпечення фінансової безпеки; використовувати інтелект кожного працівника, залучати чужі знання; впроваджувати радикальні заходи, працювати також над впровадженням інновацій)</p>
ФУНКЦІЇ	<ul style="list-style-type: none"> - організація і регулювання (розробка і реалізація управлінських рішень, застосування фінансових інструментів і технологій, використання організаційних та правових методів управління); - планування і бюджетування (здійснення планування заходів щодо забезпечення фінансової безпеки підприємства, зокрема розробка оперативних та щорічних фінансових планів, концепцій, стратегічних програм і прогнозів забезпечення ФБП); - мотивація (розробка результативної системи стимулювання реалізації прийнятих рішень); - контроль (здійснення ефективного контролю за реалізацією прийнятих рішень в галузі забезпечення фінансової безпеки підприємства); - моніторинг (здійснення аналізу стану фінансової безпеки)
ВАЖЕЛІ	<ul style="list-style-type: none"> - система стимулів та заохочень для менеджерів за ухвалення ефективних управлінських рішень; - система санкцій за негативні наслідки їх дій у сфері фінансової безпеки; - загальний внутрішній механізм управління підприємством, заснований на його власній фінансовій філософії
ІНСТРУМЕНТИ – визначають його фінансові відносини	<ul style="list-style-type: none"> - платіжні інструменти (доручення, акредитив та ін.), - кредитні інструменти (угоди про кредитування), - депозитні інструменти (депозитні сертифікати, угоди), - інвестиційні інструменти (акції, паї), - інструменти страхування (страхова угода)
МЕТОДИ	<ul style="list-style-type: none"> - спостереження (за ввіреним об'єктом та зовнішнім середовищем); - зіставлення (даних моніторингу); - балансовий; - економіко-статистичний; - економіко-математичний; - експертних оцінок; - дисконтованої вартості; - амортизації активів; реінжинірингу; - логістики; аудиту; оптимізації оподаткування; - імітаційної гри
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	<ul style="list-style-type: none"> - нормативно-правове (законодавчі і нормативні акти державного регулювання, а також норми, накази, інструкції, вимоги, статутні положення, методики діяльності із забезпечення фінансової безпеки на самому підприємстві); - кадрове (кваліфіковані кадри, спроможні аналізувати, своєчасно виявляти загрози, їхній рівень і можливий вплив на фінансовий стан підприємства, а також планувати фінансову безпеку); - організаційно-методичне (організаційна структура, яка включає самі підрозділи, сукупність взаємозв'язків підрозділів між собою, всіх керівників і персонал, які відповідають за рівень фінансової безпеки на підприємстві); - фінансове (фінансові потреби на забезпечення фінансової безпеки підприємства); - технічне (забезпечення інформаційною технікою і технологіями, а також відповідними програмами для аналізу, планування, виявлення загроз тощо); - інформаційне (усі дані, показники, параметри, які потрібні для аналізу і планування фінансової безпеки підприємства)
ЦІЛІ	<ul style="list-style-type: none"> - підвищення основних результатів діяльності підприємства (максимізація прибутку, збільшення вартості підприємства; оптимізація структури основного та оборотного капіталу); - визначення критеріїв вибору досягнутих цілей; - визначення критеріїв оцінювання досягнутих цілей

У загальному вигляді процес розробки організаційно-економічного механізму управління фінансовою безпекою будівельного підприємства може бути поданий як ряд етапів, що у своїй сукупності утворюють комплексну систему функціональних зв'язків між об'єктами, суб'єктами, засобами, методами та іншими складовими забезпечення фінансової безпеки підприємства.

I етап. Визначення цілей діяльності підприємства на основі аналізу поточних та перспективних планів його діяльності та розвитку.

II етап. Вивчення системи державного нормативно-правового регулювання фінансової безпеки підприємства.

III етап. Виявлення загроз і можливостей зовнішнього середовища та сильних і слабких сторін внутрішнього середовища, аналіз імовірних загроз фінансовій безпеці, оцінка їхнього можливого впливу на фінансову діяльність підприємства.

IV етап. Формування системи критеріїв оцінки стану фінансової безпеки будівельного підприємства.

V етап. Оцінка рівня фінансової безпеки за звітний та попередні періоди, ідентифікація реальних та потенційних загроз підприємства та прогнозування можливих втрат від дії загроз.

VI етап. Формування множини альтернатив захисних заходів щодо управління фінансовою безпекою підприємства та вибір найбільш оптимальних з них.

VII етап. Вибір важелів та інструментарію реалізації заходів управління фінансовою безпекою.

VIII етап. Поточне планування фінансової діяльності підприємства, включаючи забезпечення ФБП.

IX етап. Оперативна реалізація комплексу захисних заходів щодо зміцнення фінансової безпеки будівельних підприємств та здійснення контролю за їх виконанням.

X етап. Оцінювання результатів реалізації комплексу захисних заходів щодо зміцнення фінансової безпеки будівельних підприємств та визначення їх ефективності.

XI етап. Коригування (через наявність зворотного зв'язку) комплексу заходів щодо забезпечення фінансової безпеки будівельного підприємства.

Таким чином, в основі механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства знаходиться системне поєднання певних інструментів, методів, важелів та інформаційно-аналітичного забезпечення, створюваних на базі принципів забезпечення фінансової безпеки, що об'єктивно існують як економічні закономірності, а також виробляються суб'єктами управління фінансової безпеки підприємства для досягнення і захисту фінансових інтересів останнього.

Висновки

Проведене дослідження дало змогу вирішити важливе наукове завдання, що полягає у визначенні теоретичних основ організації та функціонування системи фінансової безпеки підприємства будівельної галузі, формуванні структури та складових системи фінансової безпеки підприємств будівельного холдингу.

Сформульовано низку висновків і рекомендацій, які відповідають поставленим завданням та можуть бути використані у подальшій науковій і практичній роботі:

1. Проведений аналіз дозволив зробити висновок, що методологічні підходи до забезпечення безпеки підприємств будівельної галузі мають ґрунтуватися на комплексній взаємодії суб'єктів забезпечення безпеки, об'єктів безпеки із застосуванням чітко визначених засобів і механізмів за умови дотримання цілей і завдань системи безпеки. При цьому необхідно дотримуватися принципу збалансованого поєднання державного й недержавного компонентів забезпечення безпеки.

На основі систематизованого аналізу підходів різних дослідників запропоновано визначення поняття «система фінансової безпеки підприємства», під якою розуміється сукупність зовнішніх і внутрішніх елементів, які, використовуючи наявні ресурси, методи та засоби, забезпечують захист суб'єкта господарювання від різного роду реальних і потенційних ризиків та загроз його фінансовій безпеці, що дає змогу підприємству ефективно функціонувати та розвиватися.

Для ефективного захисту суб'єктів господарювання в Україні необхідно створити й розвивати загальнонаціональну недержавну систему безпеки підприємництва та дієвий механізм її взаємодії з державними органами забезпечення безпеки. На основі іноземного досвіду робиться висновок щодо потреби більш тісної співпраці недержавних суб'єктів забезпечення безпеки та правоохоронних органів держави. Це має бути закріплено у законодавстві України.

2. Встановлено, що основними об'єктами системи фінансової безпеки будівельного підприємства вважаються: інформація, персонал, фінансова сфера. Вони взаємозумовлені та взаємозалежні між собою та іншими об'єктами системи. Доведено, що об'єктом системи фінансової безпеки будівельного підприємства в цілому є його стабільний фінансовий стан на поточний період і у майбутньому. Суб'єкти системи фінансової безпеки підприємств будівельного холдингу класифіковано за двома групами – внутрішні (підконтрольні підприємству та зумовлені його специфікою) та

зовнішні, основні з яких – державні структури та недержавна система безпеки, яка формується в Україні.

З'ясовано, що невеликим будівельним підприємствам доцільно користуватися пасивним

механізмом забезпечення безпеки (орієнтований на реалізовані або реальні загрози). Активний механізм (прогноз і попередження на ранніх стадіях) може бути корисний для великих підприємств або будівельних холдингів.

Список літератури

1. Біла О.Г. Фінансове планування і фінансова стабільність підприємств / О.Г. Біла // Фінанси України. – 2007. – №4. – С. 112-118.
2. Васина А.А. Финансовая диагностика и оценка проектов / А.А. Васина. – С-Пб.: Питер, 2004. – 448 с.
3. Горячова К.С. Оцінка рівня фінансової безпеки підприємства / К.С. Горячева // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. – Суми: ВВП «Мрія – 1» ЛТД, УАБС, 2004. – Т.10. – С. 288-295.
4. Євдокимов Ф.І. Узагальнююча оцінка фінансової складової рівня економічної безпеки підприємства / Ф.І. Євдокимов, О.В. Мізіна, О.О. Бородіна // Екон. прац. ДонНТУ. – Серія економічна. – Донецьк: Вид-во ДонНТУ, 2002. – Вип. 47. – С. 6-12.
5. Кизим М.О. Оцінка і діагностика фінансової стійкості підприємства: Монографія / М.О. Кизим, В.А. Забродський, В.А. Зінченко, Ю.С. Копчак. – Харків: ИНЖЭК, 2003. – 144 с.
6. Кириченко О.А. Економічна безпека суб'єктів господарської діяльності в умовах глобальної фінансової кризи: монографія / О.А. Кириченко, І.А. Білоусова, В.С. Сідак. – К.: Дорандо-друж, 2010. – 437 с.
7. Качинський А.Б. Безпека, загрози і ризики: наукові концепції та математичні методи / А.Б. Качинський. – К.: Інститут проблем національної безпеки, 2004. – 472 с.
8. Ковалев В.В. Финансовый анализ: Управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчетности / В.В. Ковалев. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 1998. – 512 с.
9. Шеремет А.Д. Методика финансового анализа / А.Д. Шеремет, Р.С. Сайфулин. – М.: ИНФРА-М, 1995. – 177 с.
10. Ярошенко Ю.Ф. Развитие организаций в условиях бифуркаций / Ю.Ф. Ярошенко // Управління розвитком складних систем. – 2013. – №15. – С. 93 – 98.
11. Кошкін К.В. Математичні основи проектів створення ефективних віртуальних верфей / К.В. Кошкін, О.В. Дрозд, І.В. Антимова, А.В. Мандра // Управління розвитком складних систем. – 2013. – №14. – С. 22 – 30.
12. Цюцюра С.В. Визначення місії, бачення і стратегії проектів при впровадженні ключових показників ефективності / С.В. Цюцюра, О.В. Криворучко, М.І. Цюцюра // Управління розвитком складних систем. – 2013. – №14. – С. 89 – 93.

References

1. Bila, E.G. (2007). *Financial planning and financial stability of enterprises. Finance of Ukraine*, 4, 112-118.
2. Vasin, A.A. (2004). *Financial diagnosis and evaluation of projects*. Saint-Petersburg : Peter, 448.
3. Horyachova, K.S. (2004). *Evaluation of the financial security company. Problems and prospects of the banking system of Ukraine: Coll. Science. works. The amount of GDP "Dream - 1" LTD, UAB*, 10, 288-295.
4. Evdokimov, F.I. (2002). *Generalizing assessment of the financial component of economic security / F.I. Evdokymov, O.V. Mizina, A.A. Borodin // Econ. WORKER. National Technical University. A series of economic*. – Donetsk, Ukraine: Pub. Of National Technical University, 47, 6-12.
5. Kizim, M.O. (2003). *Assessment and diagnosis of financial viability: Monograph*. / M.O. Kizim, V.A. Zabrodskyy, V.A. Zinchenko & Y.S. Kopchak. Kharkov, Ukraine: YNZHЭК, 144.
6. Kirichenko, O.A. (2010). *The economic security of economic activity during the global financial crisis: Monograph* / O.A. Kirichenko, I.A. Belousov & V.S. Sidak. Kyiv, Ukraine.: Dorando printing, 437.
7. Kaczynski, A.B. (2004). *Security threats and risks: concepts and mathematical*. Kyiv, Ukraine: the Institute of National Security Problems, 472.
8. Kovalev, V.V. (1998). *Financial Analysis: Money Management. The choice of investments. Analysis reporting. 2nd ed., Rev. and add. Moscow, Russia : Finance and Statistics*, 512.
9. Sheremet, A.D. & Saifulin R.S. (1995). *The technique of the financial analysis. Moscow, Russia : INFRA-M*, 177.
10. Yaroshenko, Y.F. (2013). *Development organizations in terms of bifurcations. // Management of development of complex systems*, 15, 93 – 98.
11. Koshkin K.V. (2013). *Mathematical Foundations of projects to create effective virtual shipyards*. / K.V. Koshkin, A.V. Drozd, I.V. Antykova, A.V. Mandra // *Management of development of complex systems*, 14, 22 - 30.
12. Tsutsura S.V. (2013). *Defining the mission, vision and strategy projects in the implementation of key performance indicators*. / S.V. Tsutsura, O.V. Krivoruchko, M.I. Tsutsura // *Management of development of complex systems*, 14, 89 - 93.

Стаття надійшла до редакції 29.10.2014

Рецензент: д-р екон. наук, проф. Г.М. Рижаківа, Київський національний університет будівництва і архітектури, Київ.